

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВЗАЄМОДІЇ ФІЗИЧНОГО ТА ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ В ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

Тетяна РОТЕРС

Луганський державний педагогічний університет імені Тараса Шевченка

Історико-філософський аналіз проблеми свідчить про те, що на всіх етапах розвитку людського суспільства питання взаємодії фізичного та естетичного виховання було в епіцентрі уваги як складової частини гармонійного розвитку особистості, що поєднує в собі фізичні та духовні якості. У класичних ученнях античності (Піфагор, Геракліт, Сократ, Платон, Арістотель) визначено ядро взаємодії фізичного та естетичного виховання через калокагатію як гармонію краси тіла і духа. В естетичних поглядах того часу існувала думка про те, що основним засобом естетичного виховання є музика, а фізичного – гімнастика. Поєднання музики та гімнастики античними філософами визначалось як головний засіб розвитку особистості тому, що ритм та гармонія краще за все проникають углиб душі, народжуючи красу. Важливий внесок у розуміння єдності фізичного та естетичного виховання через красу форм і красу рухів зробили Аврелій Августін, Боецій, Гуго Сен-Вікторський, Фома Аквінський, Альберт Великий, Уільріх Страстбургський. Зокрема велике значення має теорія Аврелія Августина про природжений ритм та його якості впливати на красу рухів. На двох основних ідеях – красі внутрішній (краса духу, характеру, почуттів) та красі зовнішній (краса рухів, форм тіла, людських вчинків, поведінки) базується теорія єдності фізичного та естетичного виховання у Локка, Гельвеція, Шефтсбері, Дідро, Лессінга, Гердера.

У новітній час проблема єдності фізичного й естетичного в людині привертає увагу представників різних наук. У працях учених кінця ХІХ та початку ХХ ст. (М. Бердяєв, О.Духнович, В.Острогорський, О.Соловійов, П.Юркевич) на перше місце в проблемі гармонійного розвитку людини висувається духовність особистості, краса її почуттів, які знаходять прояви в її тілі. Ідея «духовної тілесності» (за виразом О.Соловійова), згідно з якою особистість неможлива без тіла, у якому завжди виявляється душа, яскраво подана у працях О.Лосєва. Ця ідея залишається панівною і в подальші роки, хоч розглядається в дещо іншому плані.

У 90-х роках ХХ ст. «духовність» трактується у взаємодії таких категорій, як добро, істина, краса. Серед цих категорій краса – не нова категорія естетики. Протягом історії людської цивілізації вона входила в загальну програму розвитку людини. Визначалося, що в кожного суспільства і в кожної людини наявні свої прояви краси, але в новітній час вважається, що краса включає і високу духовність, і в той же час фізичну досконалість людини (К.Долгов, А.Зись, Б.Неменський, М.Овсяников, І.Степанів, В.Шестаков. Гармонійно розвинена людина поєднує в собі красу духовну і красу фізичну.

Розглядаючи проблему розвитку особистості у взаємодії фізичного й естетичного виховання в культурологічному аспекті, ми підкреслюємо значущість естетичної та духовної культури для формування духовності особистості. Провідні вчені різних гуманітарних наук (А.Авер'янов, М.Бахтін, М.Ковальзон, Л.Коган, А.Комарова, В.Міхурев, В.Семенов, А.Швейцер) естетичну культуру особистості характеризують

як міру естетичного опанування умов суспільного життя в процесі практичної діяльності.

Фізична культура на підставі даних представників педагогічної науки В.Бальсевича, І.Биховської, В.Видріна, Л.Лубишева, Ю.Миколаєва, С.Неверковича, В.Столярова виступає як базовий, фундаментальний шар, інтегруюча ланка розвитку особистості як духовної та фізичної цілісності. Як і кожна культура, культура фізична – це насамперед робота з духом людини, його внутрішнім світом у зв'язку з опануванням рухових дій. Ми поділяємо погляд А.Комарової, що естетична культура виступає справжнім чинником фізичного виховання у взаємодії з естетичним ідеалом, часткою якого є фізична досконалість.

Таким чином, на сьогодні стає чітко визначеною проблема взаємодії двох чинників гармонійного розвитку особистості - фізичного й естетичного виховання, які ґрунтуються на красі фізичній та духовній, гармонії зовнішній (тілесній) та внутрішній (духовній), грації – як гармонії рухів і гармонії почуттів. Визнання такої нерозривної взаємодії фізичного й духовного в розвитку особистості робить цю проблему педагогічно актуальною, оскільки саме в дитинстві закладаються основи фізичного й естетичного виховання. Усвідомлення нерозривності цих двох сторін формування цілісності особистості становить методологічну основу нашого дослідження.

У історико-педагогічних дослідженнях виділяються два основні підходи до розробки теоретико-методологічних основ взаємозв'язку фізичного та естетичного виховання в процесі розвитку особистості: визначення завдань і визначення засобів.

Визначення завдань розвитку особистості у взаємозв'язку фізичного та естетичного виховання ґрунтується на спільній меті – виховання гармонійно розвиненої людини. Для цього в античності існували мусичне та гімнастичне виховання з метою впливу на душу особистості, її гармонію через духовно-тілесну цілісність, в якій гімнастика одухотворена, а музика мислиться як гімнастика душі (Платон). Завдання розвитку духовно-тілесної цілісності особистості з використанням фізичних та духовних вправ виступають у педагогіці гуманізму (Т.Мор, Ф.Рабле, М.Монтень, М.Фічіно, Т.Кампанелла), у педагогічних системах Я.А.Коменського, Д.Локка, Ж.Руссо, К.Гельвеція, Д.Дідро. Великим досягненням того часу було виникнення поняття *«фізична освіта»* (Песталоцці), в основі якого почуття порядку, гармонії, краси та спокою складають духовну базу виховання фізично освіченої людини. Це поняття не втратило своїх істотних ознак і нині.

Другий підхід взаємозв'язку фізичного та естетичного виховання базується на визначенні спільних засобів розвитку особистості, до яких належать гімнастика, танці, музично-ритмічні вправи. Методологічним підґрунтям використання цих засобів виступають теоретичні положення Г.Фіта, Яна, А.Шпіса, П.Лінга, Амороса про красу рухів. Гутс-Мутс, наприклад, красу рухів ототожнював з технікою фізичних вправ, точністю виконання форми рухів. Ця дуже важлива ідея для визначення сутності взаємозв'язку фізичного й естетичного виховання через красу і культуру рухів знаходить місце в наукових висновках М.Бернштейна. Ми поділяємо точку зору П.Блонського, В.Сухомлинського про красиві та ритмічні рухи, за допомогою яких найбільш вдало можуть розв'язуватися завдання гармонійного розвитку учнів у взаємодії фізичного та естетичного виховання.

Дослідження проблеми всебічного та гармонійного розвитку особистості у взаємодії фізичного й естетичного виховання переконує в тому, що людина являє собою сукупність духовно-естетичної, тілесно-естетичної та зовнішньої художньо-виразної сутності. До того ж ніякої духовності не існує поза людським тілом та зовнішнім

формами його рухів. На підставі цього ми висунули концептуальну ідею: продуктом взаємодії фізичного та естетичного виховання може бути ритмічний розвиток особистості. Саме ритм є природно духовною та тілесною сутністю людини. Він пов'язаний з музикою, яка впливає на емоції людини. Тому цілеспрямований розвиток ритму буде сприяти вихованню як естетичних, так і фізичних якостей особистості. Найбільш доцільно спостерігати цей розвиток через внутрішню сутність людини і її зовнішні прояви в русі. На жаль, ідея використання ритму як взаємозв'язуючого компонента залишилася поза увагою дослідників. Визначаючи важливість цього компонента у вихованні молоді людини, ми вважаємо за необхідне виявити місце ритму у взаємозв'язку фізичного та естетичного виховання та здійснити завдання розробки технології ритмічного розвитку особистості школяра.

METHODOLOGICAL BASES OF INTERACTION OF PHYSICAL AND AESTHETIC DEVELOPMENT OF THE PERSON

Tetiyana ROTERS

Lugansk Taras Shevchenko State Pedagogical University

In clause the author gives the historical-philosophical, historical-pedagogical analysis of a problem of interaction of physical and aesthetic education and on this basis defines (determines) methodological positions of interrelation of two kinds of education. The basic idea of interrelation of physical and aesthetic education belongs to a rhythm and rhythmic development of the person.

ВІКОВА ДИНАМІКА ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ І ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ ДІТЕЙ 5-ГО – 6-ГО РОКУ ЖИТТЯ

Андрій ПИВОВАР

Переяслав-Хмельницький ДПУім. Григорія Сковороди

Формування зростаючого організму зумовлене значними змінами показників фізичного розвитку та фізичної підготовленості.

Системи дитячого організму розвиваються гітерохронно. Ряд авторів [4, 5] вказують, що у таких змінах чітко виявляються сенситивні, чутливі періоди, на основі яких спрямовують педагогічний вплив.

Виходячи з цього розвиток антропометричних показників, які характеризують фізичний стан та фізичні здібності, що відображають фізичну підготовленість дитини, є найбільш значимим при розробці вікової системи педагогічних впливів, які будуть спрямовані на поліпшення фізичного стану дітей 5-го та 6-го року життя.

У проведених дослідженнях, спрямованих на вивчення особливостей фізичного розвитку дітей дошкільного віку [1, 2], відзначаються періоди активного і пасивного розвитку його компонентів, а також нерівномірний процес розвитку компонентів, що визначають фізичний стан дітей 5- і 6-річного віку.